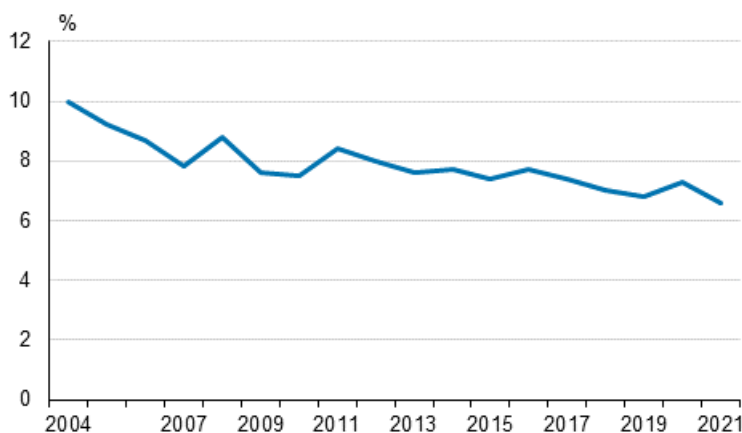

Elinolotilasto 2021

Toimeentulovaikeuksia kokeneiden kotitalouksien osuus palasi koronapandemiaa edeltävälle tasolle vuonna 2021

Kotitalouksista 6,6 prosenttia eli vajaat 190 000 kotitaloutta koki rahojen riittämisessä vaikeuksia tai suuria vaikeuksia vuonna 2021, ilmenee Tilastokeskuksen elinolotilastosta. Osuus oli lähes sama kuin vuonna 2019, jolloin toimeentulo-ongelmia koki 6,8 prosenttia kotitalouksista. Vuonna 2020 osuus oli 7,3 prosenttia.

Vaikeuksia tai suuria vaikeuksia toimeentulossaan kokeneiden kotitalouksien osuus vuosina 2004–2021, %

Yleisimpiä toimeentulovaikeudet olivat yhden huoltajan talouksissa, joista 14 prosenttia ilmoitti vaikeuksia tai suuria vaikeuksia rahojen riittämisessä. Harvinaisimpia ongelmat olivat kahden aikuisen lapsettomissa talouksissa, joista vain 2,8 prosenttia ilmoitti toimeentulo-ongelmia.

Joka neljäs kotitalous ei oman ilmoituksensa mukaan olisi selvinnyt yllättävästä suuresta menosta vuonna 2021 lainaamatta rahaa. Yhden huoltajan talouksista yli puolet, 54 prosenttia, ilmoitti, ettei selviytyisi yllättävästä menosta. Yllättävällä suurella menolla tarkoitetaan noin 1 200 euron menoa. Vajaat 37 prosenttia kotitalouksista ilmoitti, ettei niillä jää rahaa juuri lainkaan säästöön kaikkien menojen jälkeen. Myös säästämismahdollisuudet ovat yhden huoltajan talouksilla muita heikommät, sillä 56 prosenttia yhden huoltajan talouksista ilmoitti, ettei rahaa jää säästöön.

Köyhyys- tai syrjäytymisriskiä koskevien tietojen julkaiseminen siirtyy

Elinolotilaston tiedoista julkistetaan tässä yhteydessä tiedot kotitalouksien koetusta toimeentulosta, asumisen laadusta, terveydestä ja hyvinvoinnista. Köyhyys- tai syrjäytymisriski-indikaattori julkaistaan myöhemmin kerrottavana ajankohtana. Köyhyys- tai syrjäytymisriskin (at risk of poverty or social exclusion, AROPE) julkaiseminen viivästyy elinolotilaston taustatutkimuksena toimivan, Eurostatin koordinoiman EU-SILC-tilaston lainsäädäntöuudistuksesta sekä köyhyys- tai syrjäytymisriski-indikaattorin uudistuksesta johtuen. Uudistukset ovat viivästyttäneet aineiston tuotantoa ja julkaisemista.

Sisällys

Laatuseloste: elinolotilasto.....	4
-----------------------------------	---

Laatuseloste: elinolotilasto

1. Tilastotietojen relevanssi

Elinolotilasto on vuosittain laadittava otospohjainen tilasto. Se kuvaa kotitalouksien ja niihin kuuluvien henkilöiden elinoloja eri näkökulmista, kuten köyhyys- tai syrjäytymisriskiä, koettua hyvinvointia ja toimeentuloa, terveyttä ja asumista väestöryhmittäin Suomessa. Tietoja kerätään vuosittain tulo- ja elinolotutkimuksella, jonka pohjalta tuotetaan myös tulonjakotilaston otospohjaiset tiedot ja Suomen tiedot Eurostatin EU-SILC-tutkimukseen sekä määrävuosina tiedot kotitalouksien varallisuus -tilastoon. Osa tilastossa julkaistavista tiedoista kerätään vuosittain, osa vain määrävuosina.

Elinolotilaston tietosisältö perustuu EU:n tulo- ja elinolotilastoon (Statistics on Income and Living Conditions, EU-SILC; Sosiaalitalastojen kehysasetus (EU) 2019/1700, EU-SILC:n täytäntöönpanoasetus (EU) 2019/2242). Luokituksissa käytettävät tulotiedot pohjautuvat tulonjakotilaston otosaineiston tarpeisiin muodostettuihin tietoihin. Nämä tulotiedot noudattavat kansainvälisiä tulonjakotilaston suosituksia¹⁾.

Tilastokeskus julkaisee elinolotilaston tiedot internet-sivuilla ja tietokannassa. Tietoja tilastoidaan muun muassa henkilön iän, henkilön kotitalouden tulotason, sosioekonomisen aseman ja elinvaiheen mukaan. Euroopan komission alainen tilastovirasto Eurostat julkaisee samoja tietoja hieman erilaisilla luokituksilla.

2. Tilastotutkimuksen menetelmäkuvaus

Tilasto perustuu vuosittain tulo- ja elinolotutkimuksella kerättävään otosaineistoon. Tulo- ja elinolotutkimuksen otos koostuu 16 vuotta täyttäneestä väestöstä ja poimitaan Tilastokeskuksen Suomen väestöä kuvaavasta tietokannasta. Tutkimus kuvaa otokseen valitun henkilön sekä hänen kanssaan samaan kotitalouteen kuuluvien henkilöiden elämäntilannetta. Julkaisuissa tilastointiyksikkönä ovat sekä henkilöt että kotitaloudet. Aineiston perustiedot kerätään haastattelemalla ja yhdistämällä haastatteluaineistoon erilaisia rekisteritietoja.

Haastattelut

Haastattelutiedonkeruun sisältö koostuu keskeisistä elinolojen osa-alueita kuvaavista kysymysmoduuleista, sekä muun muassa asumista, velkoja ja taloudellista toimeentuloa kuvaavista tiedoista. Tietoja kerätään sekä koko kotitaloudesta että sen yksittäisistä jäsenistä. Lähes kaikki henkilöitä koskevat elinolotiedot kysytään haastattelemalla yhtä kotitalouden 16 vuotta täyttänyttä jäsentä. Henkilö voi olla otoshenkilö tai tämän sijaisvastaaja kotitaloudessa. Erityisesti työllisyyttä ja muuta vuoden aikaista toimintaa kuvaavia tietoja kuitenkin kerätään koskien myös muita kotitalouden 16 vuotta täyttäneitä jäseniä, jotta heille voidaan muodostaa tarpeellisia taustatietoja, kuten sosioekonominen asema.

Keskeisiä haastattelutietojen pohjalta muodostettavia taustatietoja ovat

- kotitalouden rakenne: onko kotitalous yhden hengen, pariskunnan, lapsiperheen vai yksinhuoltajan kotitalous
- sosioekonominen asema: mitä henkilö on tehnyt pääasiassa vuoden aikana, esim. ollut palkansaajana, yrittäjänä, eläkeläisenä, työttömänä tai opiskelijana

Keskeisiä haastattelussa kerättäviä tulostietoja ovat

- otoshenkilön kokemus omasta terveydentilastaan ja hyvinvoinnistaan
- otoshenkilön ja koko kotitalouden kokema aineellinen puute
- työikäisten jäsenten koko vuoden aikaista työpanosta kuvaavat tiedot vajaatyöllisyyden laskemista varten (vajaatyöllisyydestä ks. [tilaston käsitteet](#))
- kotitalouden ongelmat rahojen riittämisessä, maksuvaikeudet ja velkaantuminen
- kotitalouden asuinolot, asumismenot ja -kustannukset sekä asunnon laatua kuvaavat tiedot
- lasten aineellinen elintaso ja lasten terveys
- erilaisten palveluiden saatavuus

1) OECD (2013) OECD Framework for Statistics on the Distribution of Household Income, Consumption and Wealth. OECD Publishing; UNECE (2011) Canberra Group Handbook on Household Income Statistics, Second Edition 2011.

Haastattelussa kerättyjen tietojen viiteaika on työllisyyden ja asumiskustannusten osalta haastatteluajankohtaa edeltävä vuosi (tulotietojen viitevuosi), mutta esimerkiksi terveyttä ja aineellista puutetta koskevat tiedot viittaavat haastatteluajankohdan vuoteen.

Tilastokeskuksen tilastohaastattelijat keräävät tutkimuksen tiedot haastattelemalla. Haastattelut tehdään tietokoneavusteisesti Blaise-lomakeohjelmiston avulla valtaosin puhelinhaastatteluina ja pieneltä osin käyntihaastatteluina vastaajan terveydentilan tai kielitaidon niin vaatiessa. Kielenä käytetään haastateltavan valinnan mukaan joko suomea, ruotsia tai englantia (tilastovuodesta 2014 lähtien). Haastattelun keskimääräinen kesto oli noin 27 minuuttia keväällä 2021 tehdyssä tiedonkeruussa. Haastattelun keston vaikuttaa ennen kaikkea kotitalouden jäsenten määrä ja heidän toimintansa tilastovuoden aikana.

Rekisterit

Elinolotilaston aineistoon yhdistetään runsaasti rekisteritietoja. Osa tiedoista kuvaa henkilöiden demografisia taustatekijöitä, kuten ikää, sukupuolta, perhesuhteita, koulutusta ja aluetta. Rekisteriaineistojen viiteaika on pääsääntöisesti haastatteluajankohtaa edeltävä vuosi. Tulonjakotilastoon kerättyjä tulotietoja käytetään myös elinolotilaston luokituksissa (tuloryhmä).

Keskeisiä rekisterilähteitä ovat:

- Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmä ja Tilastokeskuksen Suomen väestöä koskeva tietokanta
- Verohallinnon verotietokanta
- Kansaneläkelaitoksen eläkevakuutus-, sairausvakuutuskorvaus- ja kuntoutusrekisteri, elatustukirekisteri, opintotukirekisteri, asumistukirekisteri sekä toimeentulotukirekisteri
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimeentulotukirekisteri
- Eläketurvakeskuksen eläketapahtumarekisteri
- Tilastokeskuksen tutkintorekisteri
- Valtiokonttorin sotilasvammakorvausjärjestelmän tietokanta
- Koulutusrahaston tiedostot
- Luonnonvarakeskuksen (Luke) maatilarekisteri
- Tilastokeskuksen yritysrekisteri
- Finanssivalvonnan (FIVA) tiedot (ansiosidonnaiset työttömyyspäivärahat)

Perusjoukko

Tilaston kohdeperusjoukon muodostavat Suomessa tulotietojen viitevuoden lopussa (31.12.2020) vakinaisesti asuvat yksityiskotitaloudet eli ns. kotitalousväestö. Tutkimuksen ulkopuolelle jäävät

- osoitteettomat
- laitosväestö (esimerkiksi pitkäaikaisesti vanhainkodeissa, hoitolaitoksissa, vankiloissa tai sairaaloissa asuvat)
- pysyvästi ulkomailla asuvat, ja myös yli vuoden tilapäisesti ulkomailla oleskelevat, jos heidän Suomessa asuva kotitaloutensa katsoo, että henkilö ei viitevuonna kuulunut kyseiseen kotitalouteen
- turvapaikanhakijat ja tilapäisesti Suomessa asuvat.

Varusmiehet luetaan tilaston perusjoukkoon kuuluviksi. Kuhunkin kotitalouteen kuuluvat henkilöt määritellään haastattelun perusteella tilastovuoden lopun tilanteen mukaan.

Otanta-asetelma

Elinolotilasto perustuu kiertävään paneeliotokseen. Kotitalous osallistuu tutkimukseen neljänä peräkkäisenä vuotena, eli tilastovuoden aineisto koostuu 1.–4. tutkimuskertaa otoksessa mukana olevista kotitalouksista (taulukko 2). Vuoteen 2009 saakka otos sisälsi kaksi paneelia, eli otoksessa 1.–2. tutkimuskertaa mukana olevat kotitaloudet. Siirryttäessä vuonna 2010 kahdesta neljään tutkimuskertaan pienennettiin lähtöotosta siten, että ensimmäiselle tutkimuskerralle on valittu 5 000 kotitaloutta aikaisemman 7 500:n sijaan.

Tulojen viitevuotta 2019 koskevaan tiedonkeruuseen tehtiin ensimmäisen tutkimuskerran otokselle kesken tiedonkeruun poimittu täydentävä lisäotos, johon poimittiin 500 kotitaloutta. Lisäotosta tarvittiin, sillä keväällä alkaneen koronapandemian myötä ensimmäisen tutkimuskerran vastausaste jäi aiempia vuosia selvästi alhaisemmaksi. Tulojen viitevuotta 2020 koskevaan tiedonkeruuseen poimittiin jo lähtökohtaisesti tavallista suurempi otos, 5 500 kotitaloutta.

Tutkimuksen otanta-asetelmana on kaksivaiheinen ositettu otanta. Ensimmäisessä vaiheessa muodostetaan ns. master-otos poimimalla systemaattisella otannalla 50 000 16 vuotta täyttäneitä kohdehenkilöä Tilastokeskuksen väestöä koskevasta tietokannasta²⁾ (tulotietojen viitevuosia 2016 ja 2019 koskeneen tiedonkeruun master-otoksen koko oli poikkeuksellisesti 100 000). Asuntokunnat muodostetaan yhdistämällä kohdehenkilön (otoshenkilö) kanssa samassa asunnossa vakituisesti asuvat henkilöt kotipaikkatunnuksen avulla. Toisessa vaiheessa master-otoksesta poimitaan ositteittain varsinainen tulonjakotilaston otos, 5 500 asuntokuntakotitaloutta. Kotitalouden todennäköisyys sisältyä otokseen riippuu osituskriteerien ohella 16 vuotta täyttäneiden jäsenten lukumäärästä. Ositteiden muodostamisessa käytetään tietoja asuntokuntakotitalouden valtionveronalaisista tuloista tilastovuotta edeltävältä vuodelta³⁾. Tulolajien ja tulotason perusteella muodostetut sosioekonomiset ryhmät ovat palkansaajat, maatalousyrittäjät, muut yrittäjät, eläkeläiset ja muut. Vuonna 2015 ositteiden määrä vähennettiin kahteentoista yhdistämällä verotietueettomat pienituloisten muut 1 ryhmään. Muutos ei vaikuttanut tietojen vertailukelpoisuuteen. Ositekohtaisten otoskokojen määrittelyssä eli otoksen kiintiöinnissä on otettu huomioon tulonjakotutkimuksen erityistarpeet. Yrittäjillä ja suurituloisilla on muita suurempi todennäköisyys sisältyä otokseen. Otoksen kiintiöintiä muutettiin vuodesta 2008 alkaen kasvattamalla pienituloisten ja eläkeläisten lukumäärää. Muutoksen taustalla oli tarve tehostaa pienituloisuusindikaattorien, esimerkiksi pienituloisuusasteen, estimointia.

Neljän paneelin kiertävään otokseen siirtymisen myötä vuonna 2010 on 2.–4. tutkimuskerralle poimittu 16-vuotiaiden kohdehenkilöiden lisäotokset vuosittain⁴⁾. Tutkimuskerrasta riippuen lisäotokseen poimitut kohdehenkilöt osallistuvat tutkimukseen 1–3 tutkimuskertaa. Lisäotoksilla varmistetaan tilaston edustavuus kotitalousväestön ikäjakauman suhteen.

Painokertoimet

Hyväksytysti osallistuneet kotitaloudet ja henkilöt saavat painokertoimet, joilla niiden tiedot korotetaan edustamaan perusjoukon tietoja. Tutkimusaineistossa on kolmenlaisia painoja, joita käytetään riippuen tiedonkeruuyksiköstä eli siitä, ketä tai keitä kotitalouden jäseniä koskien tietoja on kerätty, ja siitä, onko tietojen keräämisessä voinut käyttää sijaisvastaajaa vai ei. Tiedonkeruuyksiköitä ovat kaikki kotitalouden jäsenet ja kotitalouden 16 vuotta täyttänyt otoshenkilö. Osa otoshenkilöä koskevista tiedoista on voitu kerätä sijaisvastaajalta eli otoshenkilön puolesta vastaavalta muulta henkilöltä. Osa tiedoista eri ole voitu kerätä sijaisvastaajalta (esimerkiksi itse koettua hyvinvointia ja terveyttä koskevat tiedot), joten painokertoimien muodostamisessa on huomioitu näihin tietoihin liittyvä eräkatot.

Kotitalouksille muodostetaan aluksi asetelmapainot käyttäen hyväksi kotitalouden sisältymistodennäköisyyttä. Tämän jälkeen hyväksytyyn otoksen asetelmapainoille tehdään vastauskatokorjaus kertomalla ne ositteittain hyväksytysti vastanneiden kotitalouksien osuuden käänteisluvulla. Nämä otostason tietojen perusteella vastauskatokorjatut painot kalibroidaan CALMAR-makrolla vastaamaan perusjoukon keskeisiä tunnettuja jakaumia. Menettelyllä pyritään pienentämään kadon valikoivuuden aiheuttamaa harhaa ja tuottamaan mahdollisimman tarkkoja estimaatteja tärkeimmille tulomuuttujille. Tulojen viitevuoden 2020 aineiston painojen kalibroinnissa käytettiin seuraavia tietoja:

- alue (maakuntajako, jossa Helsinki ja muu pääkaupunkiseutu erikseen; tilastollinen kuntaryhmitys)
- asuntokunnan koko
- jäsenten ikä- ja sukupuoliryhmät
- jäsenten koulutustaso
- keskeisten tuloerien kokonaissummat: palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot, työttömyyspäivärahat (peruspäiväraha ja työmarkkinatuki, ansiosidonnainen osuus), eläkkeet, asunto- ja opintolainojen korot, tulonsaajien lukumäärät (ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha, palkkatulot, eläketulot)
- rekisteriperusteinen pienituloisuus

2) Vuodesta 2003 lähtien ikäraja on ollut 16 vuotta aikaisemman 15 vuoden sijaan. Tähän päädyttiin sovitettaessa kansallisen tulonjakotilaston ja Euroopan yhteisön tilastoviraston Eurostatin EU:n tulo- ja elinolotilaston (EU-SILC) edellyttämiä toteuttamiskäytäntöjä.

3) Vuodesta 2003 lähtien ositteet on määritelty kohdehenkilön kotitalouden sosioekonomisen ryhmän ja tuloluokan mukaan, kun aiemmin luokittelu tehtiin kohdehenkilön mukaan. Ositeluokittelun muutos perustuu testeihin, joissa kotitalouteen perustuvan luokittelun todettiin olevan estimoinnin kannalta tehokkaamman kuin henkilöön perustuvan.

4) Vuonna 2010 poimittiin lisäksi poikkeuksellisesti 17-vuotiaiden kohdehenkilöiden lisäotokset tutkimuksen 3.–4. tutkimuskerralle ja 18-vuotiaiden kohdehenkilöiden lisäotos 4. tutkimuskerralle.

Tämän painokertoimen avulla tuotetaan tiedot, jotka koskevat koko kotitaloutta tai kaikkia kotitalouden jäseniä. Niitä vain otoshenkilöä koskevia tietoja, joiden keräämisessä on voitu käyttää sijaisvastajaa, tuotetaan tästä painokertoimesta johdettujen painojen avulla. Painot on skaalattu yksinkertaisesti kotitalouden 16 vuotta täyttäneiden jäsenten määrällä.

Lisäksi vain otoshenkilöä koskevien tietojen (terveys, koettu hyvinvointi) julkaisemisessa käytetään erillisiä henkilöpainoja, joiden avulla tiedot yleistetään koko 16 vuotta täyttäneeseen kotitalousväestöön. Näiden tietojen keräämisessä ei ole voitu käyttää sijaisvastajaa, minkä vuoksi tietojen julkaisemiseksi on muodostettu erillispainot, jotka ottavat yksikkökadon lisäksi huomioon henkilökohtaisiin kysymyksiin liittyvän eräkadon. Näiden painokertoimien pohjana olevat asetelmapainot on katokorjattu ottaen huomioon eräkadon ja skaalattu koko 16 vuotta täyttäneeseen väestöön. Katokorjatut asetelmapainot on sen jälkeen kalibroitu käyttäen erilaisia keskeisiä reunajakaumia. Otoshenkilökohtaisten painokertoimien kalibroinnissa käytettiin tulojen viitevuodelle 2020 seuraavia tietoja:

- alue (maakuntajako, jossa Helsinki ja muu pääkaupunkiseutu erikseen; tilastollinen kuntaryhmitys)
- kotitalouden koko
- ikä- ja sukupuoliryhmät
- koulutustaso
- sosioekonominen asema
- rekisteriperusteinen pienituloisuus

3. Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Taulukossa 1 on esitetty tietoja tiedonkeruuvuoden 2020 ensimmäisen tutkimuskerran otoksesta ja kadosta ositteittain. Ositteessa oleva numero kuvaa tuloluokkaa, esimerkiksi palkansaajat on jaettu valtionveronalaisten tulojen mukaan neljään luokkaan (1=pienituloisin, 4=suurituloisin luokka).

Taulukko 1. Tiedonkeruuvuoden 2021 tulo- ja elinolotutkimuksen I tutkimuskerran otoksen jakautuminen ositteittain

	Masterotoksen koko	Brutto-otos	Poimintasuhde, %	Hyväksytyt kotitalouksia	Kato	Ylipeitto
Osite						
Palkansaajat 1	21 880	926	4,2	391	529	6
Palkansaajat 2	16 601	710	4,2	322	381	7
Palkansaajat 3	14 461	621	4,2	365	255	1
Palkansaajat 4	7 292	533	7,3	322	208	3
Yrittäjät 1	3 090	436	14,1	230	202	4
Yrittäjät 2	1 440	318	22,0	163	152	3
Maanviljelijät 1	973	214	21,9	126	85	3
Maanviljelijät 2	939	202	21,5	128	72	2
Eläkeläiset 1	16 115	570	3,5	281	261	28
Eläkeläiset 2	11 514	430	3,7	302	122	6
Muut 1	5 098	402	7,8	107	289	6
Muut 2	597	138	23,1	67	70	1
Yhteensä	100 000	5 500	5,5	2 804	2 626	70

Koko otoksen koosta, vastanneista, kadosta ja ylipeitosta on esitetty tietoja taulukossa 2. Tiedonkeruuvuonna 2021 otoskoko oli yhteensä 13 023 kotitaloutta, joista osa paljastui haastateltaessa kohdeperusjoukkoon kuulumattomiksi. Tällaisia ylipeittotapauksia ovat esimerkiksi kotitaloudet, joiden kohdehenkilö on muuttanut pysyvästi ulkomaille tai laitokseen tai kuollut. Ylipeiton poistamisen jälkeen netto-otokseen jäi 12 907 taloutta.

Ensimmäistä kertaa tutkimukseen osallistuvilla vastauskato oli 48,4 prosenttia. Toista kertaa tutkimukseen osallistuvien kotitalouksien vastauskato oli 16,9 prosenttia, kolmatta kertaa osallistuvien 9,7 prosenttia ja

neljättä kertaa osallistuvien 6,9 prosenttia. Toista tai useampaa kertaa tutkimuksessa mukana olevien kotitalouksien vastauskadot on taulukossa laskettu ehdolla, että kotitalous on osallistunut tutkimukseen aikaisempina vuosina. Kadoksi jääneet kotitaloudet eivät ole mukana tutkimuksen seuraavilla haastattelukerroilla. Koko otoksessa (kaikki tutkimuskerrat) nettokato oli 27,1 prosenttia tiedonkeruuvuonna 2021. Aineistoon hyväksytyjen kotitalouksien lukumäärä oli yhteensä 9 407 kotitaloutta.

Taulukko 2. Tulo- ja elinolotutkimuksen tiedonkeruuvuoden 2021 otoskoko ja vastauskato

	Tutkimuskerta				
	Koko otos	1	2	3	4
Brutto-otos, kotitalouksia	13 023	5 500	2 922	2 415	2 186
Ylipeitto	116	70	18	15	13
Netto-otos	12 907	5 430	2 904	2 400	2 173
Kato	3 500	2 626	492	232	150
- Kieltäytyneitä	1 734	1 149	334	160	91
- Ei tavoitettu	1 606	1 373	135	54	44
- Muu syy	160	104	23	18	15
Hyväksytyt	9 407	2 804	2 412	2 168	2 023
Nettokato, %	27,1	48,4	16,9	9,7	6,9

Taulukossa 3 on tarkasteltu vastauskadon jakautumista ositteittain tutkimuksen ensimmäisellä tutkimuskerralla vuosina 2009–2021. Vastauskatoprosentit on laskettu painottamattomista luvuista otostasolla. Vuonna 2021 vastauskato kasvoi edellisvuodesta.

Vastauskadon (yksikkökato) ohella tulosten laatuun vaikuttaa yksittäisiin haastattelukysymyksiin liittyvä eräkato. Vain otoshenkilöä (kohdehenkilö) koskevia subjektiivisia mielipidetietoja (terveys, koettu hyvinvointi) joita ei kerätä sijaisvastaajalta, ei korjata. Niiden julkaisemisessa käytetään erillispainoja, jotka ottavat eräkadon huomioon.

Taulukko 3. Nettokato (%) tulo- ja elinolotutkimuksen I paneelissa tiedonkeruuvuosina 2009–2020

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Palkansaajat 1	32,2	35,3	32,7	38,6	40,1	37,8	42,6	41,8	45,2	48,7	51,3	57,6	57,5
Palkansaajat 2	26,8	31,4	27,2	35,3	28,9	36,7	36,0	40,1	42,5	42,0	45,8	50,1	54,2
Palkansaajat 3	26,8	27,3	26,9	28,6	29,0	33,5	32,8	37,1	39,6	38,3	38,3	42,4	41,1
Palkansaajat 4	30,3	28,4	23,5	32,8	27,1	37,9	34,1	32,3	37,6	41,1	38,2	38,6	39,2
Yrittäjät 1	28,5	30,7	31,2	34,1	35,8	41,6	36,7	35,7	46,5	43,7	45,0	47,5	46,8
Yrittäjät 2	30,1	26,8	31,0	28,9	30,2	31,3	37,4	36,1	37,0	40,9	45,5	41,5	48,3
Maanviljelijät 1	16,1	21,7	17,7	21,7	22,2	24,7	22,7	26,8	27,7	27,3	31,3	39,0	40,3
Maanviljelijät 2	13,9	13,3	15,8	23,5	16,1	26,2	19,7	19,4	29,7	32,6	20,6	35,9	36,0
Eläkeläiset 1	27,3	29,9	24,7	35,7	30,4	35,0	35,3	34,6	36,2	43,9	35,4	43,8	48,2
Eläkeläiset 2	20,6	19,7	21,4	24,0	25,6	26,5	22,4	22,6	25,6	31,5	25,6	31,3	28,8
Muut 1	41,4	45,6	38,3	49,8	48,3	48,8	52,8	50,4	56,3	56,4	59,4	68,9	73,0
Muut 2	28,0	32,0	31,8	33,8	34,6	40,2	36,8	37,6	36,2	42,2	45,0	42,1	51,1
Ei verotietuetta	66,7	56,8	71,7	71,7	71,4	65,1
Yhteensä	28,3	29,9	28,0	33,7	32,0	35,9	35,6	36,1	39,9	42,1	41,8	46,9	48,4

Elinolotilaston tuloslukuihin eli estimaatteihin sisältyy otannasta aiheutuvaa satunnaisvaihtelua. Tämän satunnaisvaihtelun suuruutta voidaan arvioida estimaatin keskivirheen avulla. Keskivirheen suuruuteen vaikuttavat otoskoko ja muuttujan arvojen vaihtelu otoksessa eli otosvarianssi. Ryhmissä, joissa otokseen on tullut vähän havaintoja, keskivirhe saattaa olla suuri ja tulokset ovat sen vuoksi epävarmoja.

Tilaston taulukoissa ei ole julkaistu lukumäärätietoja, mikäli ryhmään on otoksessa tullut vähemmän kuin 30 havaintoa. Keskivirheen avulla voidaan tutkimuksen kullekin estimaatille laskea luottamusväli, jolla perusjoukon todellinen arvo on tietyllä luotettavuustasolla.

Tulosten laatuun vaikuttavat kadon ja satunnaisvaihtelun lisäksi peittovirheet (kehikkoperusjoukko poikkeaa kohdeperusjoukosta) ja mittausvirheet (tulomuuttujan mitattu arvo poikkeaa sen oikeasta arvosta). Osa näistä virhelähteistä voi tuottaa systemaattisia virheitä. Systemaattisia virheitä voidaan arvioida vertaamalla estimaatteja rekistereistä saataviin, koko väestöä koskeviin tietoihin sekä muiden tilastojen vastaaviin tietoihin. Vertailuja tehdään vuosittain ja niitä voi tiedustella Tilastokeskuksesta.

Vuotta 2020 kuvaaviin tietoihin voi liittyä myös koronapandemiasta aiheutunutta mittausvirhettä. Vuonna 2020 tutkimuksen haastattelutiedonkeruu ajoittui Suomessa tammi-kesäkuun väliselle ajalle. Ennen pandemian alkua oli ehditty kerätä tiedot koskien noin 70 prosenttia kaikista kotitalouksista väestötasolla. Pandemia alkamisen jälkeen tehdyissä haastatteluissa pandemia on voinut vaikuttaa vastaamiseen sellaisissa kysymyksissä, joissa viiteaika on tiedonkeruujankohda, kuten kotitalouden taloudellista tilannetta mittaavissa kysymyksissä. Pandemian alkaminen tiedonkeruun käynnissä ollessa voi aiheuttaa epävarmuutta myös väestöryhmittäisten tietojen vertailemiseen, mikäli väestöryhmien tiedonkeruut ovat ajoittuneet eri tavoin suhteessa pandemian alkuun.

4. Julkaistujen tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Elinolotilastoa tehdään vuosittain. Viimeisimmät tilaston tarvitsemista rekisteriaineistoista ovat käytettävissä noin 11 kuukautta tilaston pääasiallisen viitevuoden päättymisen jälkeen. Tilaston ensimmäiset tiedot koskien erityisesti köyhyys- tai syrjäytymisriskiä sekä kotitalouksien itse kokemaa toimeentuloa julkaistaan noin 14 kuukautta tulojen viitevuoden päättymisen jälkeen. Lisäksi kohdehenkilökohtaisia tietoja (etenkin terveyttä ja koettua hyvinvointia), kansainvälisiä vertailutietoja ja mahdollisia vuosittain vaihtuvia lisätietoja julkaistaan noin 17 kuukautta tulojen viitevuoden päättymisen jälkeen. Tiedot toimitetaan EU:n tilastovirastolle Eurostatille noin 15 kuukautta tulojen viitevuoden päättymisen jälkeen. Eurostat julkaisee tiedot tietokannassaan joitakin päiviä aineiston saapumisen jälkeen.

Tietoja julkaistaan kahden eri viiteajankohdan mukaan, haastatteluajankohdan ja niitä edeltävän tulojen viitevuoden mukaan. Tulojen viitevuosi on tilaston pääasiallinen viitevuosi, ja siihen viittavat köyhyys- tai syrjäytymisriski-indikaattori ja sen osaindikaattorit sekä taulukoinneissa käytettävät luokitukset. Osaindikaattoreista pienituloisuus ja vajaatyöllisyys koskevat tulojen viitevuotta ja vakava aineellinen puute haastatteluajankohda, mutta yhdenmukaisuuden vuoksi tiedot julkaistaan koskien tulojen viitevuotta. Muut haastatteluissa kerätyt tiedot, kuten koettu terveys ja koettu hyvinvointi, julkaistaan haastatteluajankohdan mukaan.

5. Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys

Elinolotilaston tiedot julkaistaan Tilastokeskuksen internet-sivuilla SVT:n Elinolot-sarjassa sähköisinä julkistuksina ja katsauksina, pdf-muodossa sekä StatFin-tietokantataulukoina. Tiedot löytyvät osoitteesta tilastokeskus.fi/til/eot/index.html.

Elinolotilaston tietoja on mahdollista saada käyttöön julkaisujen ja tietokantataulukoiden lisäksi maksullisina erityisselvityksinä sekä tutkimuskäyttöön käyttöluvanvaraisena anonymisoituna [mikroaineistona](#) Tilastokeskuksen tutkijapalveluiden kautta.

Eurostat luovuttaa anonymisoituja EU:n tulo- ja elinolotilaston (EU-SILC) mikroaineistoja (EU-SILC Users' Database) tutkimuskäyttöön käyttöluvapäkahemuksen perusteella. Eurostatin kautta hankittavassa aineistossa ovat mukana myös muiden EU-SILC-tutkimusta tekevien maiden aineistot, mutta tiedot tulevat Eurostatin kautta saataville pidemmällä viipeellä kuin Tilastokeskuksesta. Lisätietoja tästä tutkimusaineistosta saa Eurostatin verkkosivuilta.

6. Tilastojen vertailukelpoisuus

Asumiskustannuskäsite

Asumiskustannuskäsitteessä noudatetaan EU:n tulo- ja elinolotilaston (EU-SILC) määritelmää. Tietoa käytetään kotitalouksien asumiskustannusten ja tulojen perusteella johdettavien tietojen kansainväliseen, vertailevaan tilastointiin (ks. [Eurostat](#)).

Tulokäsite

Elinolotilaston käyttämissä tulopohjaisissa luokituksissa pääasiallisena tulokäsitteenä on tulonjakotilaston käyttämä *käytettävissä olevat rahatulot (pl. myyntivoitot)*, joka on pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta sama kuin EU:n tulo- ja elinolotilaston (EU-SILC) tulokäsite. Tulokäsitteestä ja muista tulotiedoista ks. tulonjakotilaston laatuseloste.

Koronapandemian vaikutusvertailukelpoisuuteen

Koronapandemialla voi olla vaikutusta kansainvälisiin vertailutietoihin, joita Eurostat julkaisee EU-SILC-tilastossa erityisesti niiden tietojen osalta, jotka kuvaavat tiedonkeruujankoa. Kansallisten aineistojen tuotantotavat eroavat maiden välillä, minkä vuoksi maiden tiedonkeruut ovat voineet ajoittua aikaan ennen pandemiaa, pandemian alkamisen jälkeiseen aikaan tai kumpaankin, kuten Suomessa. Lisäksi pandemia alkaminen kesken tiedonkeruun voi aiheuttaa epävarmuutta väestöryhmittäisten tietojen vertailukelpoisuuteen (ks. oikeellisuus ja tarkkuus).

7. Selkeys ja eheys/yhtenäisyys

Elinolotilasto pohjautuu samaan otosaineistoon kuin tulonjakotilastossa julkaistavat otospohjaiset tiedot ja kotitalouksien varallisuus -tilaston tiedot. Elinolotilaston, tulonjakotilaston ja kotitalouksien varallisuus -tilaston tiedot ovat siis yhdenmukaiset, esimerkiksi käytetyt luokitukset (mm. tuloluokitus) ovat samat kummassakin tilastossa.

Koska joitakin elinolotietoja kerätään henkilötasolla vain yhdeltä kotitalouden jäseneltä, on näiden tietojen käyttöä varten muodostettu erillispainot. Julkaistaessa tietoja, joita kysytään haastattelemalla vain yhtä kotitalouden jäsentä ilman sijaisvastaajamahdollisuutta, käytetään lisäksi erillispainoja, joissa huomioidaan mahdollinen eräkato. Näiden erillispainojen kalibrointi on pidetty peruspainotukseen verrattuna mahdollisimman samankaltaisina, mutta painotusteknisistä syistä täyteen yhdenmukaisuuteen ei voida päästä. Tämän vuoksi myös painojen tuottamissa väestöryhmittäisissä jakaumissa, esimerkiksi henkilöiden sosioekonomisessa asemassa, voi olla eroja käytetystä painosta riippuen.

Lisätietoja

Kaisa-Mari Okkonen 029 551 3408
Vastaava osastopäällikkö:
Hannele Orjala

toimeentulo.tilastokeskus@tilastokeskus.fi
www.tilastokeskus.fi

Lähde: Elinolotilasto 2021, Tilastokeskus

Asiakaspalaute: www.tilastokeskus.fi/palaute